

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ГУЛИСТОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Педагогика факультети

Педагогика ва психология кафедраси

Р Е Ф Е Р А Т

**Мавзу: УЮШГАН ЖИНОЯТЧИЛИК ВА ЖИНОЙИ ГУРУҲЛАР
ПСИХОЛОГИЯСИ**

**Бажарувчи: 65-15 гуруҳ Қодирова Юлдузхон
Қабул қилувчи: Шукурова Ў**

Гулистон

УЮШГАН ЖИНОЯТЧИЛИК ВА ЖИНОИЙ ГУРУҲЛАР ПСИХОЛОГИЯСИ

Режа:

1. Уюшган жиноятчилик ва жиноий гуруҳларнинг психологик тавсифи.
2. Жиноий гуруҳлар типологияси.
3. Жиноятчи гуруҳларнинг жиноий ҳаракатларининг психологияси.
4. Шахс ва гуруҳнинг криминал йўналганликларининг ижтимоий-психологик тавсифи.

1. Уюшган жиноятчилик ва жиноий гуруҳларнинг психологик тавсифи

? Уюшган жиноятчилик илдизлари қаердан келиб чиқади?

Уюшган жиноятчилик ижтимоий ўта хавфли бўлиб, жиноятчиликнинг «чўққиси» ни англатади. У одатдаги жиноий шерикларлан фарқли ўлароқ жиноий ҳамжамият тарзидаги фаолиятни билдиради.

Уюшган жиноятчилик – барқарор ҳодиса бўлиб, одатдаги жиноятнинг олдини олиш – профилактика тадбирларига бўйсунавермайди, чунки жиноий жамоа иштирокчиларининг криминоген боғлиқлиги доимий ўзаро таъсир билан кучайтириб турилади, гуруҳ аъзоларидан бирининг жиноий муҳитдан четга чиқишига уриниши эса шафқатсизлик билан ўч олинишига сабаб бўлади.

Уюшган жиноятчилик кенг қамровлилиги билан ажралиб туради. Кўпинча бутун бошли ҳудудларни, халқ хўжалиги тармоқларини ўз тўри билан қамраб олиб, жиноятчиларнинг ҳуқуқ - тартибот идораларидаги айрим коррупцияга мойил ходимлари, порахўр, мансабини суистеъмол қилиш, катта миқдорда давлат ва жамоа мулкани ўзлаштириш, қонунга хилоф контрабанда-валюта операциялари ёрдамида жамият тараққиётига ғов солади.

2. Жиноий гуруҳлар типологияси.

? Жиноий гуруҳ деганда кимларни тушунамиз?

Жиноий ҳамжамият аъзоси бўлиб қолгач, кўпчилик жамоатчилар фаоллашиб кетади, чунки уларнинг фаолияти гуруҳ «оброў-эътибори» билан қувватланиб турилади. Уюшган жиноятчиликни фақат унгагина хос учта белгилар характерлаб берилади:

1. Барқарор ташкилий тизим узоқ муддат давомида мунтазам жиноий фаолият билан шуғулланишини кўзда тутиб ташкил қилинади, жиноий ҳамжамият аъзолари ўртасида мавқе зинапоялари амал қилади, унга кўра «қуйи» мавқедаги шахс юқорироқ мавқени эгаллаганга сўзсиз бўйсунди, роллар ва фаолият чегаралари қатъий тақсимлаб қўйилади, ўзига хос «меҳнат тақсимооти» ихтисослашуви ҳукм суради, штат рўйхатига монанд тарзда «амаллар» белгилаб қўйилади - қўрбоши (баъзан бир неча гуруҳларнинг

кўрбошилари) жиноий «касса» хазиначиси, алоқачилар, қора ишни бажарадиган жангарилар, «рахбар»га - кўрбошига сўзсиз итоат этадилар. Айрим жиноий тўдалар ўз разведкалари ва контраразведкаларини, баъзан эса ҳатто ўз судларини тузадилар.

Жиноий гуруҳ аъзолари бир-бирига ипсиз боғланган, «қондош», шу жумладан қурбонларнинг тўкилган қони эвазига «қондош» бўлиб қоладилар. Кўпчилик жиноий гуруҳ аъзолари «қасам» ичадилар, ҳар қандай шароитда ҳам «шериклари» ва содир этган жиноятларини сир сақлашга сўз берадилар. Бу уларнинг «ахлоқ кодекси» дир.

2. Жиноий гуруҳ гарчи сурбетлиги ва мураккаб тайёргарлигига кўра пишиқ-пухта фақат битта жиноятни (масалан банкни ўмариш) содир этиш учунгина эмас, балки узок муддат, баъзан йиллар мобайнида жиноий фаолият билан шуғулланиш мақсадида таркиб топади.
3. Уюшган жиноятчиликнинг учинчи белгиси –коррупциядир, бошқача қилиб айтганда, жиноий элементларнинг давлат аппарати ҳамда ҳуқуқ-тартибот идоралари билан чатишиб кетишларидан иборатдир.

3.Жиноятчи гуруҳларнинг жиноий ҳаракатларининг психологияси.

? Биз кимларни жиноятчи гуруҳларга қўшамиз?

Жиноятчи гуруҳларнинг жиноий ҳаракатларини таҳлил қилганда қуйидаги омилларга эътибор бериш керак:

1. Ушбу гуруҳга уюшиш сабаблари:
 - «бирлашмасдан» жиноят содир этишнинг имконияти йўқлиги;
 - жиноий мақсадларнинг уйғунлиги;
 - шахсий бир-бирини ёқтириш;
 - хулқ-атворнинг, эътиқодларнинг монандлиги, ҳуқуқий онгдаги умумий норасолик.
2. Жиноий гуруҳда ролларнинг тақсимланиши:
 - ирода сифатлари;
 - ташкилотчилик қобилиятлари;
 - етакчиларнинг обрўси ва ташаббуси;
 - иккинчи даражали аъзоларнинг иродасизлиги, мослашувчанлиги, ичкиликка ружу қўйиш.
3. Гуруҳ ичидаги тўқнашувлар ва зиддиятлар.

Уюшган жиноий тизимлар зулукдек жамият қонини сўради. Яширин иқтисод уларнинг молиявий асосидир.

АДАБИЁТЛАР:

2. Э.Ғозиев. Ёш даврлар психологияси. Тошкент, 1996.
3. В.М.Каримова, Ф.А.Акромова. Психология. Тошкент, 2000.
4. Э.Ғозиев. Умумий психология. I-II том. Тошкент, 2002.
5. Ғозиев Э.Ғ. Психология (Ёш даврлар психологияси). Тошкент, 2002.
6. Ғозиев Э.Ғ. Дифференциал психофизиология. Тошкент, 1999.
7. Крайк Г. Психология развития. Москва, 2000.
8. Рўбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология. Москва, 2001.

4. Шах ва гуруҳнинг криминал йўналганликларининг ижтимоий - психологик тавсифи.

? Криминал йўналганлик нима?

Жиноятчиликнинг туб ўзаги ғараздан иборат мотивдир (контрабанда, сохта пул яшаш, валюта операциялари қонунларининг бузилиши каби). Давлат ва хизмат сирларини сотиш, қотиллик ва қийнаш, қурол ва ўқ-дори билан қонунга ҳилоф операциялар каби жиноятлар учун ғаразли мотивлашув характерлидир. Шантаж қилиб тўлов ундириш мақсадини қўзлаган жиноятчиликнинг яна бир тури «кинднэппин» (одамларни, кўпчилик ҳолларда болаларни ўғирлаш) ҳам томир отди.

Уюшган жиноий гуруҳларнинг манбаларидан бири (айниқса рэкэт жиноятида) спортчилар бўлиб қоляпти. Зўравонлигининг интенсивлиги жиҳатидан рэкэт уюшган жиноятчиликнинг энг тажовузкор турларидан бири бўлиб ҳисобланади. Кўп ҳолларда у жисмоний зўрлик ишлатиш, азоблаш, қийнаш, кимнидир гаровга олиш, мол-мулкни йўқ қилиб ташлаш, босқинчилик қўринишларида намоён бўлади.

«Омади чопган» жиноий ҳамжамият аъзоларида жазонинг муқаррар эмаслиги, корпоратив бирдамлик, ҳимояланганлик туйғуларини шакллантиради. Бироқ жиноий гуруҳлардан бирини фош этишга оид муваффақиятли ўтказилган тергов бошқа гуруҳлардаги жиноятчиликларда фош этилишдан қўрқувни уйғотади, ўзини асраш ҳиссини қўзғатади. Тергов муваффақиятли ўтказилиши учун жиноий ҳамжамиятнинг психологик таҳлилини, унинг тузилишини, барча аъзоларини, «лавозим зинапосясидаги» мавқеини, ҳар бирининг шахсий хусусиятларини ўрганиш ва аниқлашдан бошламоқ зарур.